

verslag

Betreft	Nationale aanpak overstromingsrisico's vitale en kwetsbare functies
Vergaderdatum en tijd	8 oktober 2015
Vergaderplaats	's-Gravenhage
Deelnemers	62 deelnemers van overheid en bedrijfsleven

Ontmoeting van rijk en gebieden over aanpak overstromingsrisico's van vitale en kwetsbare functies.

Hermen Borst van het ministerie van Infrastructuur en Milieu opent de bijeenkomst en heet iedereen van harte welkom. Dat vitale en kwetsbare functies en water een gevoelige relatie kennen bleek heel kort geleden bij de overstroming van het VU-Medisch Centrum. En dat ging alleen nog maar om lokale wateroverlast.

Op nationaal niveau is een aanpak voor Vitale en Kwetsbare functies in het Deltaprogramma opgenomen. Een aanpak die via de trits weten, willen en werken per vitale en kwetsbare functie een aanpak uitzet op weg naar een waterrobuuste inrichting van Nederland in 2050.

De Delta community bestaat uit overheden, bedrijven en organisaties. Een deel van deze community houdt zich bezig met de vitale en kwetsbare functies. Die mensen zijn vandaag aanwezig. De ontmoeting op het kruispunt van rijk en regio, sector en gebied, publiek en privaat is nuttig, leerzaam en leuk. De middag is gericht op twee doelen: het aanduiden en beter begrijpen van dilemma's in de aanpak van vitale en kwetsbare functies én het ontmoeten van elkaar in brede zin.

Het programma bestaat uit een snelkookpan met pitches, een carrousel en een paneldiscussie.

Pitch Drinkwater – IJssel Vecht Regio

Pitch Jozef van Brussel van het ministerie Infrastructuur en Milieu

Bij het waterrobuust maken van de levering van drinkwater worden de aanpakken via laag 2 (ruimtelijke inrichting) en laag 3 (crisisbeheersing) samengevoegd. De aanpak start met een impactanalyse op basis van drie extreme scenario's (kust-, rivier- en overgangsscenario). Uit de analyse blijkt dat het aantal mensen waarvan na een overstroming de drinkwatervoorziening niet meer functioneert uiteen zal lopen van 1,6 tot 2,9 miljoen mensen. Er zijn enorme hoeveelheden nooddrinkwater nodig (800.000 flessen en 400 flexitanks per dag) bij grootschalige evacuatie. De geschatte hersteltijden lopen uiteen van een half tot twee jaar of meer. Het rivierscenario heeft een grote directe impact, het kustscenario vergt de langste hersteltijden. Tegen deze achtergrond poneert Jozef van Brussel de volgende stellingen:

- De gehanteerde scenario's (extreme scenario's van de risicokaart t.b.v. STRONG en het gemiddeld maatgevend scenario vanuit het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie) dekken het werkelijke spectrum onvoldoende. Extreme regenval en overstroming van regionale watersystemen moeten ook worden meegenomen.
- Tijdige risicocommunicatie is nodig: achterblijvers moeten in eerste instantie zelfvoorzienend zijn, omdat er onvoldoende flessen nooddrinkwater zijn en de distributie daarvan een complexe opgave is. Badkuipen vullen dus. De beste risicostrategie is daarna alle kaarten zetten op spoedige evacuatie van alle getroffen en uit het gebied.
- Robuust ontwerpen van vitale systemen is nodig: toekomstige drinkwaterlocaties moeten weer hoger in het watersysteem worden gesitueerd, ook als dit gevolgen heeft voor de beekdalen.
- De kans op overstromingen is - mede vanwege het Deltaprogramma - relatief klein en de business case valt vanuit een risicobenadering moeilijk te onderbouwen, we moeten daarom voorrang geven aan de gevolgen van klimaatverandering voor de waterkwaliteit omdat dit risico voor de drinkwatervoorziening groter is dan van overstromingen.
- Er dient een intersectorale strategie te worden opgesteld voor de herstelperiode waarbij de overheid leidend is en (top)vitale sectoren voorrang krijgen. Daarbij moet de gehele keten worden overzien: dat betekent koppelen van regionale-, sectorale- en intersectorale kennis.

Reactie door Max Eijer vanuit de provincie werkzaam in de regio IJssel Vecht Delta

Binnen het programma IJssel-Vechtdelta werken regionale overheden, bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties samen aan een toekomstbestendige, waterveilige delta, waar wonen, werken en leven ook in 2100 nog steeds mogelijk is. Eén van de projecten binnen het programma YVD is het project Vitaal en Kwetsbare infrastructuur.

De regio is er blij mee dat het ministerie flink aan dit dossier trekt. Interactie tussen de nationale en regionale aanpak is nodig met als richting voor een taakverdeling: landelijk de sectorale aanpak, regionaal de uitvoering van projecten. Daarbij gelden zes leerpunten / aanbevelingen die ingaan op de optimalisatie van het landelijke en regionale spoor.

1. Creëer helderheid in rollen en het handelen ernaar. Waarin precies draagt het landelijke traject bij aan de regio? Wat zou het ministerie idealiter moeten doen om regio's bij Vitaal en Kwetsbare objecten succesvol te krijgen?
2. Pas state-of-the-art informatie toe om te komen tot voortgang en resultaat. De vraag is: welke informatie is essentieel om een goede start te maken en resultaat te boeken? Wat heb je minimaal nodig? Doe aan joint-fact-finding: dat bevordert ook de kwaliteit van de samenwerking.
3. Gebruik minimaal drie scenario's bij impactanalyses: niet alleen de ergst denkbare overstroming, maar ook regionale of wateroverlastscenario's. De kans dat er een bres plaats-

vindt vanuit het regionale watersysteem of die ene superbui is vaak veel groter dan een bres vanuit het primaire systeem. Grote verschil met een primaire doorbraak is dat de optredende waterdieptes veel kleiner zijn.

4. Verzamel en deel geleerde lessen: op een aantal plaatsen in Nederland wordt inmiddels ervaring opgedaan. Ik droom wel eens van een voorbeeldenboek (in navolging van het MIRT inspiratieboek).
5. Organiseer eigenaarschap. Je moet iemand in de organisatie hebben bij de beheerder die het in zijn tenen voelt dat hij er iets mee moet. Is dat er niet, stop er dan maar mee.
6. Trigger private beheerders om aan de slag te gaan: hoe krijg je die projecten nu in de benen bij beheerders in de regio's. Waartoe en waardoor worden ze verleid? Drie triggers: (1) laat beheerders ontwikkelingen aangrijpen; (2) pas nieuwe modellering toe om indirecte effecten of cascade (domino) effecten in beeld te brengen en (3) maak scherp: what's in for them?

De drinkwatercarrousel

Onder leiding van Anita Bijvoet wordt in vier rondes van een kwartier iedereen betrokken bij de discussie.

Ronde 1: wat is het belangrijkste dilemma?

Op de stellingen van Jozef van Brussel scoort iedere deelnemer in de eerste ronde met twee stemmen voor een stelling:

- Kennis en intersectorale aanpak door de hele keten heen 7
- Keuze van de scenario's voor de impactanalyse 6
- Herstel vergt intersectorale aanpak 4
- Zelfvoorziening # evacuatie 3
- Winlocaties hoger in het systeem leggen 1
- Voorrang geven aan waterkwaliteit 1

Er wordt besloten op de volgende vier dilemma's / stellingen door te gaan:

1. Vertalen van scenario's naar gebieden: waar gaan wij van uit?
2. Kennis van de hele keten is essentieel
3. Ontwerp een evacuatiestrategie vanuit het hele systeem / met gedeelde uitgangspunten
4. Organiseer eigenaarschap

Ronde 2 en 3: verrijk de dilemma's en stellingen

In twee rondes worden de stellingen van een tweetal verschillende aanpakken voorzien:

1. Vertalen van scenario's naar gebieden: waar gaan wij van uit?
 - a. Men weet niet (meer) wat er al allemaal bekend is: de landelijke Deltaprogrammascenario's en kennis uit 2011/12. Maak daar beter gebruik van – zet de vitale infrastructuren bij elkaar aan tafel – maak het breder dan alleen drinkwater.
 - b. Alle partners ontwikkelen scenario's – deel die kennis / leer van elkaar
2. Kennis van de hele keten is essentieel
 - a. Het is allemaal te veel en te omvangrijk. Het is niet mogelijk om alle kennis te overzien; het geheel is niet beheersbaar. Optimaliseer daarom het proces door klein te beginnen – in zo beperkt mogelijke ketens. Ga van het probleem uit en pel af.
 - b. Top down-werken heeft ook een voordeel: gedeelde problemen kunnen op uniforme wijze worden aangepakt; uitgangspunten kunnen hetzelfde zijn; kennisprogramma's kunnen worden gedeeld; kennis van het netwerk voorkomt kokervisie-/oplossingen.

3. Ontwerp een evacuatiestrategie vanuit het hele systeem / met gedeelde uitgangspunten
 - a. Burgers weten niet hoe hoog het water komt en wat ze dan moeten doen: blijven (en wat moet je dan hebben aan voorzieningen en hulpmiddelen) of weggaan (hoe en waar heen). Er is onvoldoende communicatie.
 - b. Omdat elk overstromingsscenario een andere aanpak vergt moeten ook verschillende boodschappen worden voorbereid. Dat moet je vooraf doen – op de plank hebben liggen, anders ben je zeker te laat.
4. Organiseer eigenaarschap
 - a. De eigenaar verschilt per situatie: per gebied en is afhankelijk van de aard van de overstroming. Sommigen stellen: de overheid is verantwoordelijk voor het herstel; het robuust maken van de inrichting / voorzieningen is aan de bedrijven; de ruimtelijke ordening is taak van de regionale overheden binnen rijkskaders
 - b. Deze taakverdeling vraagt echter om nuancering: het gaat altijd om een gedeelde verantwoordelijkheid. De overheid moet normerend optreden, bedrijven moeten daar op inspelen. Na een ramp moet de overheid de coördinatie op zich nemen.

Ronde 4: Nabranders

De deelnemers aan de vierde ronde krijgen de gelegenheid onder de aandacht te brengen wat tot nu toe nog niet of niet voldoende is gezegd of benadrukt:

- Hoe houden we regie! (Is iedereen echt bereid om kennis te delen / tot gedeelde actie te komen?)
- De rode draad die telkens moet terugkomen zijn de vragen: wie neemt initiatief, wie regisseert, wie voert uit, wie betaalt, wie stelt kennis ter beschikking?
- Governance: vul het gat tussen nationaal en regionaal bij strategiebepaling en uitvoering.
- Kennis en data delen is een gemeenschappelijk belang. Een netbeheerder kan met alle beschikbare kennis het systeem robuuster maken. Echter een deel van de kennis is vertrouwelijk en daardoor niet beschikbaar.
- Kies bewust voor prioritaire gebieden en laat de rest van Nederland verloren gaan!
- Faciliteer de bewustwording: de discussie slaat dood als je de verantwoordelijkheden vooraf probeert toe te delen.

Pitch Ziekenhuizen – Amsterdam

Pitch Stefan van Heumen, TNO

Zijn ziekenhuizen waterrobuust uitgevoerd? *Nee*, meeste ziekenhuizen zijn nog niet waterrobuust.

Ligging vitale functies:

- Spoedeisende hulp (SEH), noodstroom en techniek veelal laag in gebouw, op de begane grond en in de kelder). De operatie kamer (OK) en intensive care (IC) veelal hoger in gebouw.
- 17,5% SEH-locaties ligt in middelgroot risicogebied of grenzend aan hoog risicogebied (met een maximale waterhoogte bij overstroming van 0 tot 3,5 m).

Ondanks waterrobuuste maatregelen en aanwezige voorraden is uitgangspunt zo snel mogelijk *afschalen en evacueren*.

Aanbevelingen voor bouwplannen/maatregelen op ziekenhuislocaties met (middel)groot overstromingsrisico o.a.:

- Vitale functies en noodzakelijke technische voorzieningen *hoger situeren* dan de mogelijke overstromingshoogte;
- *Water(druk)bestendige* constructies en afwerkingen op overstromingsniveau;
- Meer *zelfvoorzienend en minder ketenafhankelijk* (bijvoorbeeld nood stroomgeneratoren toepassen, die niet gas gevoed zijn);
- Een ziekenhuis moet minimaal op *verantwoorde wijze* kunnen *afschalen*.

Acht vragen en dilemma's, door TNO geformuleerd als start van de discussie, zijn in de carroussel geherformuleerd en verrijkt.

Reactie Camiel van Drimmelen, gemeente Amsterdam

Van groot belang dat ziekenhuizen meer rekening houden met wateroverlast en overstromingen:

- fysieke maatregelen als in noodscenario's.
- zowel in het functioneren van het ziekenhuis zelf als de bereikbaarheid

Het VU- MC heeft ons geleerd:

- gaat niet alleen om noodstroomvoorzieningen, maar hele inrichting van het ziekenhuis: locaties van IC, alle technische installaties etc.
- het gaat ook om opleidingen van architecten en bouwkundigen. Zij hanteren een standaard lay-out van ziekenhuizen, die nog geen rekening houdt met wateroverlast en overstromingen. Er is ook geen bouwregelgeving en er zijn ook geen richtlijnen die hier specifiek aandacht aan besteden.

Aanbevelingen van Stefan van Heumen zijn vooral oplossing voor lokale overstromingen door bijvoorbeeld extreme regenval, waterleidingbreuk of regionale keringen. Dit zijn terechte aanbevelingen, aldus Camiel van Drimmelen.

Grote overstromingen vragen echter om andere strategie:

- Vele ziekenhuizen worden geraakt, een aantal niet.
- Tal van (onvoorspelbare) keteneffecten: stroom, telefoonverkeer, C2000, dataverkeer kan uitvallen.
- Toegangswegen en snelwegen staan onder water, er kan zware storm zijn.
- Prioriteiten stellen op inzet van materieel. Waar is schaars materieel het meest nodig? En is het dus beschikbaar voor evacuatie?

Hierbij aandacht voor:

- Welke ziekenhuizen kunnen in de lucht blijven?
- Meer nadruk op zelfvoorzienendheid voor een aantal dagen en alleen gericht op absoluut noodzakelijke hulp
- Nu nog geen rampenplan voor dit scenario
- Geen pasklaar antwoord, maar nodig om hier zicht op te krijgen.
-

De ziekenhuiscarrousel

In de loop van vier gespreksronden zijn de belangrijkste vragen verzameld rond ziekenhuizen in de 'aanpak nationale vitale en kwetsbare functies'. Ook is er nagedacht over een meer gebiedsgericht spoor in de aanpak. Conclusie hierbij was dat er beide sporen (sectorale Rijksaanpak en gebiedsgerichte integrale aanpak) naast elkaar moeten worden georganiseerd.

Het een is er al, het ander eigenlijk nog niet, behalve in een aantal gebieden.

De belangrijkste vragen waren:

1. Waar ligt de focus als het gaat om het waterrobuust maken van ziekenhuizen? Gaat het om de zogeheten 'hot floor' met de essentiële functies?
2. Kunnen we daarbovenop nog extra prioriteren door een aantal (dus niet alle) ziekenhuizen tot onderwerp te maken?
3. A: hoe lang moeten ziekenhuizen minimaal blijven functioneren bij een overstroming? Deze vraag is verder verfijnd tot:
B: welke maatregelen houden het water lang genoeg buiten om goed te kunnen evacueren?
4. Laat verschillende scenario's uitdenken. Niet alleen de ergste overstroming, maar ook wateroverlast door piekbuien, matige overstroming enzovoort. Zie ook bij het gebiedsgerichte spoor!
5. Wie dient het geheel van de aanpak te regisseren? De ziekenhuizen zelf? VWS? IenM?
6. Hoe kun je de te nemen maatregelen slim meekoppelen aan geplande investeringen? Wie betaalt uiteindelijk de meerkosten?

Het gebiedsgerichte spoor voor vitale en kwetsbare functies:

Een nieuw gebiedsgericht spoor werd uitgedacht. Een spoor dat náást de 'nationale aanpak' kan bestaan en dat uitgaat van 'storylines' of verhaallijnen met eenvoudige scenario's van overstromingen:

1. Ontwikkel verschillende verhaallijnen die beginnen met verschillende gebeurtenissen. Bijvoorbeeld: 10 cm water t.g.v. een piekbui, 20 cm water t.g.v. een beperkte overstroming, >1 meter water t.g.v. een 'worst case scenario'. Let wel: niet alle overstromingsscenario's zijn overal relevant maar óók in niet overstroombaar gebied kan wateroverlast voorkomen!
2. Kijk vervolgens – zoals dat bij kerncentrales bijvoorbeeld ook gebeurt – wat het effect is op het functioneren van het ziekenhuis. Het gaat daarbij om het 'technische effect' (functies die uitvallen) én om het 'sociale effect' (hoe reageren mensen op de situatie, bijvoorbeeld het verplegend personeel dat zelf in het overstroomd rampgebied woont, wat kan leiden tot onvoldoende capaciteit in het ziekenhuis).
3. Kijk daarna naar de keteneffecten. Het gaat dan om ondervonden effecten en om veroorzaakte effecten.
4. Bepaal regie en gewenste samenwerking.
5. Bepaal de wenselijke maatregelen per sector en leg ze vervolgens op elkaar.
6. Check hiaten, bepaal de planning en financiering.
7. Beschrijf en ontwerp de totale gebiedsaanpak.

Tot slot werd op de 'agendaflap' nog één kennisvraag gesteld: check nog eens 'oude' en reeds beschikbare kennis rond de vitale en kwetsbare functies. Er lijkt behoefte aan een (hernieuwde) 'kennismontage' op dit terrein.

Pitch Botlek – Nucleair

Pitch Nick van Barneveld, gemeente Rotterdam

Waterveiligheid en externe veiligheid zijn twee gescheiden werelden die binnen de casus bijeen worden gebracht.

Om te bepalen of vitaal/kwetsbare objecten veiliger moeten worden is het van belang om de 'maatschappelijk acceptabele risiconiveaus' te bepalen. Actie is noodzakelijk wanneer huidig

risico groter is dan geaccepteerde risico. Dilemma ontstaat wanneer er een verschil in acceptatie bestaat tussen partijen; m.n. publiek versus private partijen, maar ook tussen rijksoverheid en lokaal bestuur. Publieke partijen zijn geneigd strengere eisen te stellen, zeker wanneer overstromingseffecten de maatschappij raken.

In Rotterdam zijn er uiterlijk in 2050 dijken met een norm van 1:100.000. De vraag komt op hoever je dan nog energie moet steken in vitale/kwetsbare objecten. Wanneer is veilig, veilig genoeg?

Er zijn veel kennislacunes over kwetsbaarheid van vitale objecten; ook de overstromingskansen (in verschillende scenario's) zijn onbekend bij partijen. Veel netwerkbeheerders stellen gevoelige informatie over de exacte ligging niet zomaar beschikbaar.

Om functies, objecten of netwerken veiliger te maken wordt tegenwoordig veel over 'mainstreamen' gesproken. Om implementatie in vigerend beheer- en onderhoud en ruimtelijke plannen mogelijk te maken is het wel noodzakelijk dat er voorschriften komen (nieuwe beleidsregels, verordeningen, bouwregels, milieuvergunningen). Anders valt laag 2 van meerlaagsveiligheid tussen wal en schip.

Kruisbestuiving tussen de lagen van meerlaagsveiligheid en tussen organisaties is nodig. Wie draagt hier zorg voor in Nederland?

Reactie Wouter van Lonkhuyzen, ANVS

Weten

- In nucleaire sector is vergunninghouder verplicht de installatie tegen overstromingen te beschermen. Dit moet aangetoond worden. Daarmee is achtergrondinformatie beschikbaar.
- Welke toekomstige ontwikkelingen kunnen worden verwacht? (bijv. stijgend waterpeil) Kennis van experts is hiertoe nodig.

Willen

- Is er een verschil tussen acceptabele normen vanuit de BRZO en vanuit de watersector? En welk veiligheidsniveau vindt de industrie acceptabel?
- In de nucleaire wereld is er internationale afstemming/informatie-uitwisseling over acceptabele normen

Werken

- Mogelijk 'afdwingen' van nadrukkelijker aandacht voor waterveiligheid via benodigde plannen (crisisbeheersingsplannen, bedrijfsveiligheidsplannen).
- Nucleair kent het systeem van continue verbetering; dit biedt de mogelijkheid voor het reageren op ontwikkelingen.

De Botlekcarrousel

Als uitgangspunt voor de carrousel zijn de twee volgende stellingen uit de pitch geponeerd:

- Hoe in de praktijk omgaan met ligging van vitale en kwetsbare infrastructuur i.v.m. vertrouwelijkheid?
- Wat als de overheid/maatschappij het risico niet acceptabel vindt en de bedrijven wel?

In de 1^e ronde zijn deze stellingen aangescherpt.

Bij de eerste stelling was de belangrijkste opmerking dat het óók gaat om het delen van (beschikbare) kennis.

Bij de tweede stelling is er gesproken over het feit dat Botlek buitendijks is dus dat hier in principe geldt dat het om een eigen, niet te verzekeren, risico gaat. Hier is wel wat discussie over. Wat wordt er dan bedoeld met 'eigen risico'? Kun je dit hard maken als je hierdoor ook

anderen in gevaar brengt? In dit kader zou het denkbaar kunnen zijn dat de overheid hier toch een grotere rol in zou oppakken. Tegelijkertijd is men zich er van bewust dat bedrijven hier niet echt op zitten te wachten. Toch is het algemene beeld dat er meer aandacht zou moeten zijn voor bewustwording over overstromingsrisico's bij bedrijven.

Ten aanzien van 'risico' is de vraag geponen over welke risico's het dan gaat. Er moet bepaald worden wat we wel acceptabel vinden en wat niet echter er moet ook overeenstemming zijn over waar wel/niet naar wordt gekeken.

In algemene zin is er gesproken over dat 'wat er is, is er' en of deze discussie niet veel relevanter is voor nieuwe ontwikkelingen. Hoe kun je de spelregels veranderen voor iets wat er al is?

Om complexe discussies (bv over normering) te vereenvoudigen wordt de tip gegeven om te gaan kijken wat er echt in gebied gebeurt bij bepaalde waterhoogtes (50 cm, 1 meter etc.) en welke effecten zich zullen voordoen.

De belangrijkste dilemma's die tijdens de carrousel naar voren kwamen zijn:

- Bij wie liggen de kosten/baten?
- Hoe ga je om met de concurrentiepositie van bedrijven?

Bij het eerste dilemma ging het vooral over de vraag wie wat zou moeten betalen in relatie tot verantwoordelijkheden en mogelijke gevolgen. Waarom zou een bedrijf naast maatregelen voor eigen risico's nog aanvullend investeren in de maatschappij? Of kunnen zij medeverantwoordelijk worden gehouden voor klimaatverandering en is dat reden genoeg? Er zou hier mogelijk een mooie coördinerende/stimulerende rol voor de overheid kunnen liggen richting de bedrijven zodat zij het gezamenlijk belang meer gaan omarmen en ook zullen willen bijdragen. Om dit te realiseren moet er wel een hele goede koppeling worden gemaakt met de manier waarop bedrijven vraagstukken benaderen. Het is zeker niet 'one size fits all'.

Voor wat betreft het tweede dilemma gaat het vooral over de balans tussen een zeker niveau van waterrobuustheid versus het feit dat je bedrijven wel wilt behouden in je gebied. Als er te veel regels, voorschriften etc. zijn dan kan een bedrijf ook besluiten om zich in een ander havengebied te gaan vestigen. Ook moet er rekening worden gehouden met het feit dat er verschillende categorieën bedrijven zijn. Waarbij BRZO bedrijven eigenlijk niet vitaal zijn vanuit leveringszekerheid bezien, maar wel kwetsbaar.

In algemene zin is ook aangekaart dat vanuit het Rijk VenK smal wordt gehouden terwijl je in de regio tegen bredere vraagstukken aanloopt. Vraag is hoe hier mee om te gaan. Een voorbeeld is cultureel erfgoed. Dit is vanuit het Rijk niet als een vitale of kwetsbare functie gedefinieerd, maar in de regio wel een belangrijk onderwerp. In lijn hiermee is er gesproken over hoe om te gaan met risicocommunicatie. Wat communiceert/vraagt het rijk aan/van bedrijven? En hoe wordt er omgegaan met spanning tussen zorgplicht en voorschriften? Het zou ook een idee kunnen zijn om anders te kijken. Bijvoorbeeld vanuit herstel, door te bezien wat de mogelijke effecten zouden kunnen zijn van een overstroming en wat je dan aan maatregelen nodig hebt/acht om dit in te perken. Een andere gedachte is om de koppeling te maken met de 'all hazard approach' die vanuit VenJ gevolgd wordt. Zou je op basis hiervan niet een soort hotspot zones kunnen benoemen en deze gebruiken als uitgangspunt voor meer integrale maatregelen etc.

Als input voor de paneldiscussie zijn de volgende punten geagendeerd:

- Buitendijks = binnendijks. Hier zou je niet zo'n strikt onderscheid tussen moeten maken maar op dezelfde wijze moeten bezien. Denken vanuit bestaande hokjes is volgens Nick een slecht idee.
- Hoe bepaal je maatschappelijk acceptabel risico en wie doet dit?
 - hiervoor nodig: (praktische) effecten analyse en samenwerking (joint fact finding) om kritische objecten, hotspots en bedrijfsverstijgende effecten in kaart te brengen.
- Handvatten zijn zeker nodig, maar wat is de rol van de overheid hierbij?

- Hoeveel durven wij (overheid) uit handen te geven? Lef is een vereiste op alle niveaus!

Pitch Zeeland- chemie

Pitch Leo Caljouw van provincie Zeeland

Leo bouwt zijn verhaal voort op eerder initiatief met bedrijven, overheidsorganisaties in Zeeland en vertegenwoordigers van enkele vitale en kwetsbare functies bij het rijk, waaronder chemie.

Voornaamste knelpunten/vragen die uit de Zeeuwse workshop naar voren kwamen, zijn:

- Behoeftte aan één maatgevend scenario voor alle sectoren
- Behoeftte aan uniforme aanpak stresstest: niet duidelijk wat daarin wel/niet meegenomen moet worden, aanpak nationaal of regionaal
- "stresstest" geen gelukkige term
- Wie is waarvoor verantwoordelijk? (welk risico, welke maatregelen, tegen welke kosten, wie draagt kosten)
- Wie heeft totaal overzicht? Rijk spreekt over "de regio", maar deze bestaat niet

Reactie Anneke Raap, Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Anneke is senior beleidsmedewerker bij de directie Veiligheid en Risico's en is verantwoordelijk voor beleid voor de functie **chemie**:

- BRZO-bedrijven moeten de veiligheid beheersen om zware ongevallen te voorkomen en de gevolgen te beperken. Keteneffecten horen daar ook bij.
- BRZO-bedrijven hebben weinig kennis van overstromingsrisico's en scenario's. Wie bepaalt welk maatregelniveau goed genoeg is?
- Zijn exploitanten verantwoordelijk voor het bestrijden van de effecten van een overstroming of kan de normering voor waterveiligheid in Nederland beter worden aangescherpt?

De Zeelandcarrousel

Als belangrijkste vraag wordt het punt naar voren gebracht "Wie is waarvoor verantwoordelijk?"

Dit vraagstuk wordt door het publiek erkend als belangrijk punt, maar de discussie erover wordt ook gezien als een valkuil. Partijen kunnen hier lang in blijven steken. Opgemerkt wordt dat het juist van belang is om met elkaar in gesprek te blijven in de driehoek bestaande uit bedrijven, rijksoverheid en gebieden. Het gesprek moet blijvend worden georganiseerd. Er is nu nog te weinig impuls om samen te werken. De groep vraagt zich af of er een rol is voor de initiatiefnemer van deze bijeenkomst om samenwerking te bevorderen. Ook wordt het rijk verzocht de behoefte aan kennisoverdracht meer te faciliteren en aan te geven welke vitale infrastructuur van nationaal belang is.

Een tweede cluster omvat de vragen:

- Welke restrisico's t.a.v. overstroming zijn acceptabel na uitvoering van de generieke waterveiligheidsmaatregelen van het Deltaprogramma? Wie bepaalt welk maatregelniveau goed genoeg is. Hoe betrek je keteneffecten hier in?

De volgende suggesties werden gegeven:

1. Zoom in op een dijkkringgebied en kijk welke vitale en kwetsbare functies hier aanwezig zijn. Zijn dit functies die extra bescherming behoeven en waarvoor via maatregelen het beschermingsniveau naar een hoger niveau moet worden getild?
2. Maakt onderscheid tussen overstroomd gebied en niet overstroomd gebied.
 - In overstroomd gebied stagneren al snel vele vitale en kwetsbare functies;
 - In niet overstroomd gebied, kunnen keteneffecten als gevolg van overstroming tot stagnatie leiden, maar dit kan met betere voorbereiding, planning en maatregelen (deels) voorkomen worden.
3. Maak daarnaast ook het volgende onderscheid:
 - Let op aanvullende maatregelen bij een bedrijf of installatie om overstroming van vitale onderdelen van dit bedrijf/de installatie te voorkomen of om te zorgen dat een bedrijf gecontroleerd kan worden afgeschakeld.
 - Denk ook vooruit door het ontwikkelen van preventieve maatregelen met het oog op snel herstel na een overstroming. Bijvoorbeeld in het getijdegebied (Zeeland/de kust) zou je wegen zodanig waterrobuust en laag kunnen aanleggen, dat deze na een overstroming gedurende eb droogvallen en bruikbaar zijn in de periode dat dijken niet zijn hersteld.

Tenslotte werd bepleit om strategieën en voorstellen voor maatregelen te toetsen aan een breder perspectief dan enkel overstromingen. Neem daarin ook andere dreigingen mee. Een voor de hand liggende koppeling is overstroming en wateroverlast door heftige buien. Voorkom door het meenemen van andere dreigingen dat maatregelen, geschikt om overstromingsrisico's het hoofd te bieden, tot ongewenste effecten leiden als zich een andere calamiteit voordoet.

Afsluitende paneldiscussie

Deelnemers:

- Jos de Groot – directeur Telecom en mededinging bij het ministerie van Economische Zaken
- Jan van den Heuvel – directeur Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming
- Klaas Kosters – programmadirecteur Module Evacuatie bij Rijkswaterstaat
- Willem Jan Goossen, programmamanager Programma Ruimtelijke Adaptatie bij het ministerie van Infrastructuur en Milieu
- Piet Eilander – hoofd Ruimte en Duurzaamheid bij de gemeente Amsterdam
- Hermen Borst – gespreksleider – plv directeur Ruimtelijke Ontwikkeling bij het ministerie van Infrastructuur en Milieu

Introductie panel

Hermen Borst introduceert de leden van het panel met een prikkelende vraag;

- Aan Piet Eilander de vraag hoe het zo heeft kunnen komen dat op overstromingsgevoelige locaties in de Watergraafsmeer grote datacentra tot stand zijn gekomen? Dat is volgens hem gebeurd in een tijd dat de gemeente zich hier nog niet zo van bewust was. Voor de toekomst geldt dat dit soort voorzieningen elders of waterrobuust moeten worden gebouwd.
- Jan van den Heuvel krijgt de vraag of Nucleair voldoende heeft gedaan aan waterveiligheid en 'klaar' is? Nee is het antwoord. De cyclus weten-willen-werken is al wel een keer helemaal doorlopen – onder druk van internationale verplichtingen én een recente ramp. Maar het is nooit af. Er geldt altijd de verplichting van een 'continuous improvement'.
- Zijn wij ons voldoende bewust van een mogelijke overstroming is de vraag aan Klaas Kosters.

Nee dat zijn 'wij' niet. Het half miljoen unieke bezoekers van www.overstroomik.nl geeft overigens wel een indicatie van de (latente) belangstelling bij het brede publiek..

- Jos de Groot krijgt een soortgelijke vraag, maar dan gericht op de telecomsector. Hij vindt dat de sector wel is voorbereid, maar daarmee nog niet 'klaar' is. De sector is dynamisch, de risico's veranderen en de interactie tussen sectoren is heel groot.

- Hermen vraagt Willem Jan Goossen om de voortgang in het afgelopen jaar te overzien. Het is Willem Jan vooral opgevallen dat het directeurenoverleg op rijksniveau goed van start is gegaan én dat diverse regionale initiatieven op gang zijn gekomen. Hij wil die beide kanten 'nationaal – regionaal' graag goed bij elkaar brengen.

De paneldiscussie

Uit de pitches en de carousel zijn dilemma's voortgekomen die input zijn voor de paneldiscussie.

De volgende onderwerpen komen aan de orde.

Verantwoordelijkheden

Leo Caljouw van de provincie Zeeland verwoordt het eerste dilemma. Veel gehoord vandaag is dat de verantwoordelijkheden niet helder zijn. De verdeling van verantwoordelijkheden leidt volgens hem echter al snel tot een zinloze discussie. Hij vraagt hoe je daar wel op een zinvolle manier mee om kan gaan.

Piet Eilander herkent het punt. Ook binnen de gemeente Amsterdam heeft de vraag op tafel gelegen tot welke portefeuille de waterproblematiek in Westpoort hoort. Dat komt naar zijn mening omdat wij niet weten wat er precies aan de hand is. Vanuit de inhoudelijke analyse kom je wel tot een zinvolle toedeling van de verantwoordelijkheden. Het begint bij het nemen van initiatief om de zaken helder te krijgen. Ook Klaas Koster stelt dat een burgemeester pas kan acteren als hij aan de vele beschikbare informatie de juiste duiding kan geven. Bij een concrete aanleiding, zoals de aardbevingen in Groningen weet Jos de Groot uit eigen ervaring, dat partijen elkaar weten te vinden – contact met elkaar opnemen..

Conclusie is dat de aanpak niet begint met het toedelen van verantwoordelijkheden. De inhoud moet voorop staan – als de inhoudelijke analyse is gemaakt volgt daaruit snel wie aan de lat staat. Overigens zal een eenduidige toedeling vaak niet mogelijk zijn. Samenwerking is ook hier een 'toverwoord'.

Restrisico

Leo Caljouw benoemt een tweede dilemma: hoe bepaal je wat een acceptabel restrisico is – ook buiten een overstroomd gebied?

Willem Jan Goossen verwijst in reactie naar de aanpak van 'herijking vitaal' onder coördinatie van het ministerie van Veiligheid en Justitie. Op nationaal niveau is precies gedefinieerd wat tot de vitale infrastructuur hoort. In het Deltaprogramma zijn daar nog kwetsbare functies in relatie tot overstromingen aan toegevoegd. Daar vallen bijvoorbeeld de ziekenhuizen onder, die niet tot de nationale vitale infrastructuur worden gerekend. Toch is het verhaal hiermee niet klaar. Er worden drie kanttekeningen geplaatst:

- Jos de Groot merkt op dat voor internet nog niet is bepaald of dit tot de vitale infrastructuur hoort. Of de datacentra in Amsterdam wel of niet vitaal zijn is nog niet vastgesteld.

- Piet Eilander wijst op de noodzaak om ook op lokaal niveau af te wegen. Het depot van het

Stedelijk museum kan onder water komen te staan. Hoe wordt dat beoordeeld?

- Klaas Kusters stelt dat bij een overstroming de ramp echt niet te overzien is. Is de discussie over een restrisiko wel zinvol, of kan je beter vol inzetten op het versterken van de dijken?

Jan van den Heuvel heeft vanuit de ervaringen in de nucleaire wereld een duidelijk en eenduidig advies: oefenen, oefenen, oefenen. Dan loop je tegen de vragen op die je achter het bureau niet opspoort. Bedenk wel: ook de zondvloed begon met een klein buitje.

Jozef van Brussel hoorde in de carrousel de gedachte om de aanpak voor Vitaal en Kwetsbaar te concentreren op de economisch meest belangrijke gebieden en de rest maar te laten zitten. Hij vindt dit zelf een onzalige gedachte en wil graag zien of zijn mening wordt gedeeld. Klaas Kusters vindt het idee van prioriteren wel interessant, maar is ook van mening dat het volstrekt onhaalbaar is om 'de rest maar te laten zitten'. Niemand in de zaal heeft behoefte op deze gedachte door te gaan.

Vertrouwelijkheid belemmert een robuuste aanpak

Jozef van Brussel brengt nog een tweede dilemma naar voren: hij merkt dat de vertrouwelijkheid van gegevens een effectieve aanpak van vitale en kwetsbare functies in de weg kan zitten. Jan van den Heuvel herkent dit dilemma. Naar zijn mening is maatwerk nodig. Niet alles op internet zetten is logisch, maar kennis delen met relevante professionele partijen moet mogelijk zijn. In de gemeente Rotterdam bestaat de ervaring dat zij niet alle informatie beschikbaar krijgen. Dit wordt ook bevestigd vanuit de zaal. Drinkwaterbedrijven zijn terughoudend omdat de vitale drinkwaterinfrastructuur kwetsbaar is voor terrorisme. Een veiligheidsregio stelt echter geen probleem te ondervinden en te weten wat nodig is. Toch wordt het punt relevant gevonden: vertrouwelijkheid van informatie kan een robuuste aanpak van bescherming tegen overstroming in de weg zitten. Aan het VenK-team van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie wordt gevraagd om dit onderwerp verder te verkennen.

Evacueren of doorfunctioneren

Stefan van Heumen van TNO brengt de volgende vraag in. Hoe lang moet je een voorziening, zoals een ziekenhuis, in de lucht houden als je toch weet dat evacuatie zal gaan plaatsvinden?

Overstromingsdeskundige Durk Riedstra stelt dat in een overstroomd gebied een ziekenhuis nooit langer dan een paar dagen door zal kunnen functioneren. Klaas Kusters ziet hierin een duivels dilemma: doorfunctioneren kan inderdaad maar - na een aantal dagen - ontruimen zal echter ook tot slachtoffers leiden. Conclusie van Willem Jan Goossen is dat dit soort vragen de prikkel vormen om nader te analyseren, dieper door te denken en antwoorden te formuleren voordat de vraag zich in praktijk aandient.

Zou dit er toe kunnen leiden dat nieuwe ziekenhuizen altijd waterrobuust moeten worden gebouwd en wie besluit daar dan over? Gesteld wordt dat het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie niet tot dit soort besluiten leidt. Het is immers een hulpstructuur - die de normale verantwoordelijkheden niet wijzigt. Maar wel kunnen prikkelende vragen worden gesteld, kennis worden gedeeld en voorbeelden gegenereerd. Het waterrobuust gebouwde Amersfoortse ziekenhuis Meander kan als voorbeeld dienen en breder worden uitgedragen.

Boodschappen vanuit het panel

Wat geven de panelleden mee aan de VenK - Community

Hermen Borst sluit af met de oproep om de VenK community verder uit te gaan bouwen. Hij vraagt de panelleden om een laatste boodschap mee te geven:

Piet Eilander:

- Kennis nog meer verspreiden: de groep is nog te klein, meer mensen moeten in de actieve stand komen
- Speel in op de komst van de Omgevingswet

Jan van den Heuvel:

- Kennis delen is heel nuttig en nodig. Nucleair is graag bereid om daar aan mee te doen, want die sector heeft al heel wat ervaring opgedaan
- Programma moet faciliteren, niet in de plaats willen treden van bestaande bevoegdheden

Klaas Kosters:

- Blijf lastige vragen stellen en schaal op waar nodig
- Maak het probleem helder, geef inzicht in de impact van een overstroming

Jos de Groot:

- Heb het goed over de dilemma's
- Herhaal bijeenkomsten / ontmoetingen tussen rijk-regio en tussen sectoren zoals vandaag
-

Willem Jan Goossen

- Ga door met de verrijking van VenK op nationaal niveau
- Ondersteun de regio's die initiatieven nemen

Afsluiting

Hermen Borst sluit af:

Ontmoeten was vandaag een belangrijk doel. Stap over de grenzen van de sectoren, de gebieden, de thema's. Dat is goed gelukt, maar nooit genoeg. Ook in het vervolg is het nodig dat het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie dit soort bijeenkomsten en ontmoetingen organiseert. Er volgt meer voor de VenK community!